

קידום תעסוקת מבוגרים בישראל

הצעה להחלטה

מחליטים :

במטרה לקדם את שילובם של אוכלוסיית המבוגרים בשוק העבודה בישראל, לשם מימוש הפוטנציאל לתרומתם למשק הלאומי ושיפור איכות חייהם:

- א. מוקמת בזאת ועדה לשילוב השתתפותם של אוכלוסיית המבוגרים בשוק העבודה (להלן – הוועדה), שתפקידה יהיה להציע מתווה פעולה תוך בחינה בין השאר של הנושאים הבאים ולמידה מהנעשה במדינות אחרות: השמה בשוק העבודה, עידוד יזמות פרטית ותוכניות תעסוקה. בעבודת הוועדה תינתן עדיפות להמלצות לפעולות על בסיס תשתיות קיימות והכל במסגרת המשאבים הקיימים. מתווה הפעולה שיוצע כאמור יכלול הצגת המצב הקיים, פעולות שכבר נעשו בנושא, הגילאים שבהם יש להתמקד, פירוט יעדים ותיאור אופן השגתם בהתאם לאמור לעיל.
- ב. בראש הוועדה יעמדו מנכ"ל המשרד לאזרחים ותיקים והממונה על התעסוקה במשרד התעשייה, המסחר והתעסוקה. חברי וועדה נוספים ייקבעו במשותף ע"י השר לאזרחים ותיקים ושר התעשייה, המסחר והתעסוקה, והחלטות הוועדה יתקבלו בהסכמה בין כלל חבריה.
- ג. הוועדה תגיש דוח התקדמות על עבודתה לשר לאזרחים ותיקים ולשר התעשייה, המסחר והתעסוקה תוך שלושה חודשים.

דברי הסבר

רקע כללי

אוכלוסיית המבוגרים מהווה כ-30% מסך אוכלוסיית ישראל. חלקה של האוכלוסייה זו צפויה להמשיך לגדול בשנים הקרובות. כך, עד לשנת 2059 צפויה האוכלוסייה המבוגרת להוות למעלה מ-35% מכלל אוכלוסיית ישראל וקרוב למחצית האוכלוסייה בגיל כוח העבודה.

כיום חיים בישראל מעל ל 800,000 אזרחים ותיקים, נתון זה נמצא בעלייה מתמדת ובכל שנה מצטרפים כ 50,000 אזרחים למעגל האוכלוסייה.

והמלצותיה עם הארכת תוחלת החיים השתנו גם מאפייני קבוצת אוכלוסייה זו, כיום האזרחים הוותיקים בישראל פעילים יותר, הם צרכני תרבות ופנאי ובעלי מודעות גבוהה יותר ליכולותיהם. מחקרים מראים כי אזרחים ותיקים בעלי תעסוקה הם בריאים יותר. בד בבד אוכלוסייה זו מאופיינת גם ברמת הכנסה פנויה נמוכה מהממוצע כאשר הוצאות הבריאות והרווחה גבוהות ואילו הכנסתם החודשית בשנים אלו נמוכה מכפי שהיה לאורך עבודתם.

לאור מספרם ההולך וגדל של המבוגרים בקרב האוכלוסייה בישראל והפוטנציאל הכלכלי-חברתי המשמעותי הטמון למשק הלאומי משילובם בשוק העבודה מוצע כי תקום ועדה לבחינת השתתפותם של המבוגרים בשוק העבודה. הרכב הוועדה ותפקידיה יהא על פי הקבוע בהצעה להחלטה.

נתונים כלכליים והשפעה על משק המדינה

אוכלוסיית המבוגרים מאופיינת בשיעור ההשתתפות נמוך יחסית בכוח העבודה כאשר שיעור ההשתתפות פוחת עם הגיל. כך למשל, שיעור ההשתתפות בקרב האוכלוסייה בגילאי 64-55 עומד על 62.9% זאת לעומת 78.7% בקרב גילאי 54-45 ו-81% בקרב אוכלוסייה צעירה יותר בגילאי 44-35. קידום תעסוקת המבוגרים צפוי להביא לגידול בתמ"ג מהכנסות המועסקים ולחיסכון בהוצאות המדינה כתוצאה מקיטון בתשלום דמי אבטלה, הבטחת הכנסה, גמלת סיעוד ובתשלום עבור אשפוז סיעודי. לאלו צפויים להתווסף תועלות נוספות למשק כתוצאה מהגדלת יכולת הצריכה.

כמו כן, קידום שילובם של אזרחים ותיקים בשוק העבודה צפוי לקדם את שילובו של האזרח הוותיק בחברה, בקהילה ובמשפחה. העסקת אוכלוסייה זו צפויה לתרום לרווחתם של המועסקים, לניהול אורח חיים בריא, לעלייה בהכנסתם. בעוד שנושא תעסוקת האזרחים הוותיקים תופס תאוצה בשנים האחרונות בקרב מדינות מובילות בעולם ביניהם יפן, ארה"ב ובריטניה, ישראל טרם הציגה תוכנית אסטרטגית ארוכת טווח.

מתוך נתוני מחקר שנערך בנושא עולה כי:

- כ - 12.3% בלבד מבני 65+ משתתפים בכוח העבודה האזרחי - 19.1% בקרב גברים ו - 7.1% בקרב נשים. זאת, כאשר בשנות ה - 70' וה - 80' שיעור ההשתתפות של בני 65+ היה גבוה יותר ועמד על 19.5% ו - 16.7%, בהתאמה.

- כאשר בוחנים את שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של אוכלוסיית האזרחים הוותיקים ביחס למדינות המתקדמות בעולם, עולה, כי ישראל מצויה עדיין מעט מאחור. זאת, בייחוד ביחס למדינות כמו איסלנד (36%), יפן (22%), וארה"ב (17%).
 - כ - 79% מבני 65+ שאינם מועסקים דיווחו, כי הסיבה לכך היא גילם הגבוה או יציאה לגמלאות. כ - 5% בלבד מהאזרחים הוותיקים דיווחו, כי הם אינם מועסקים בשל מחלה או מוגבלות.
 - רמת אי השוויון בקרב האזרחים הוותיקים בישראל - הנמדדת על ידי מדד ג'יני¹ - גבוהה מרמת אי השוויון בקרב כלל האוכלוסייה, והיא מהגבוהות במדינות ה - OECD. כך, לפי נתוני ה - OECD, בישראל רמת אי השוויון בקרב בני 65+ גבוהה מרמת אי השוויון בקרב כלל האוכלוסייה: 0.398 לעומת 0.371. זאת, בשונה ממרבית מדינות הארגון.
 - 65% מהאזרחים הוותיקים אינם בעלי הכנסות מפנסיה/קופות גמל/קרנות השתלמות.
 - כ - 24% מכלל אוכלוסיית האזרחים הוותיקים מקבלים תוספת השלמת הכנסה לקצבת הזקנה.
 - 90% מהקשישים חייבים להתמודד עם רמת הכנסה הנתפסת על ידם כבלתי מספיקה.
 - ההוצאה לנפש בקרב האזרחים הוותיקים גבוהה מההוצאה בקרב כלל האוכלוסייה - 6,226 ₪ לעומת 4,050 ₪. זאת, מאחר ומספר הנפשות במשקי בית של אזרחים הוותיקים נמוך (1.5 נפשות בממוצע לעומת 3.3 בכלל האוכלוסייה).
 - 44% מקרב אוכלוסיית 65 ומעלה, מעריכה את מצב בריאותה כטוב עד טוב מאוד, לעומת כ - 81% בקרב כלל האוכלוסייה. בהקשר זה, כרבע מבני 65 ומעלה עוסקים בפעילות גופנית לפחות 3 פעמים בשבוע (כ - 30% מהגברים ו - 22% מהנשים), לעומת 18% בלבד בקרב צעירים בגילאי 25-44. בנוסף, קרוב ל - 40% מאוכלוסייה זו מורשים לנהוג.
- היתרונות האפשריים למשק בשילוב אוכלוסיית האזרחים הוותיקים בשוק העבודה כפי שפורסם ע"י מכון ברוקדייל:
- רווח של כוח עבודה - אי ניצול הפוטנציאל הטמון באוכלוסיית האזרחים הוותיקים, מביא להפסד למשק הבית הפרטי ולמדינה, שכן מדובר במאגר של הון אנושי לא מנוצל. מאחר ותוחלת החיים מתארכת, ושיעורם של אוכלוסיית האזרחים הוותיקים רק גדלה, יש לראות בהם משאב אנושי יקר, ולנצלם לטובת המשק הלאומי.
 - חיסכון כלכלי עצום - צמצום הוצאות ביטוח לאומי וקופת חולים. פרישה של אדם המצוי עדיין במלוא יכולתו עלולה ליצור משברים קשים במישור האישי והמשפחתי, ולעתים אף להתבטא בבעיות בריאותיות. לאלה יש מחיר כלכלי כבד בדמות הוצאות בריאות, קצבאות נכות והבטחת הכנסה.
 - ניסיון מקצועי - לעובדים אזרחים ותיקים יש ניסיון מצטבר יקר ערך, לעתים

¹ המדד נע בין 0 ל-1: ככל שהוא קרוב יותר ל-1 רמת אי-השוויון עולה, ולהיפך

במיומנויות טכניות ובהתמחויות ספציפיות, שקשה למצוא אצל עובדים צעירים, או שאינם נלמדים יותר. בנוסף, בקרב עובדים אזרחים ותיקים ישנה רמת פריון גבוהה, הודות לשיקול דעת ומידת דיוק.

- יכולות ייחודיות - לאזרחים ותיקים יש יתרונות רבים בתחום "האינטליגנציה המעשית", כתוצאה מידע שנצבר ומכושף שיפוט. מחקרים מראים גם שניסיון מצטבר של עובדים אזרחים ותיקים מקנה להם יצירתיות ופוריות. יש מחקרים המוכיחים שאזרחים ותיקים נוטים לסוגי חדשנות המבוססים על ניסיונם הקודם, ומחקרים אחרים מלמדים, כי עובדים אזרחים ותיקים פרודוקטיביים בזכות שיקול דעת ודיוק עודפים.
- גמישות בשעות העבודה ובהיקף המשרה - עובדים אזרחים ותיקים יכולים לעבוד בשעות גמישות, ולעתים דווקא עבודות חלקיות מתאימות להם יותר. עובדה זו, יכולה לשמש כנקודת מפגש בין אינטרסים של מעסיקים ומועסקים. על פי מחקרים שערך ארגון OECD נמצא, כי רוב דורשי העבודה בגילאי 60+ מעוניינים בתעסוקה חלקית, והם מוכנים להיות גמישים לגבי שעות העבודה, היקפה, צורת ההעסקה וכדו'.
- רמת היעדרות מועטה ביותר - אזרחים ותיקים פנויים וזמינים יותר לעבודה. הם אינם יוצאים לחופשות לידה, אינם מטפלים בילדים ולא יוצאים למילואים.
- התמדה, יציבות ומסירות - אזרחים ותיקים מיושבים יותר בדעתם, עסוקים פחות בחיפוש עצמי, נוטים פחות לשינויים בסטאטוס המשפחתי ונוטים לשמור על מקום פרנסתם.
- עבודה מול אוכלוסיית אזרחים ותיקים - בתחומים רבים במשק יש עדיפות לעובד אזרח ותיק, ובכלל זה בעבודות במכירות ושירות לאזרחים ותיקים או ביעוץ פנסיוני, בזכות היכרות אינטימית עם הבעיות ועם הצרכים של הלקוחות האזרחים הותיקים. בנוסף, עובדים אזרחים ותיקים ניחנים, לרוב, בסבלנות ואדיבות.

תקציב

לא רלוונטי

השפעת ההצעה על מצבת כוח האדם

לא רלוונטי

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם

לא רלוונטי

החלטות קודמות של הממשלה בנושא

אין

עמדות היועצים המשפטיים של המשרדים יוזמי ההצעה

בחוות דעת נלווית להצעה.

סיווגים

סיווג ראשי: 03 (החלטה על הנעת תהליך עבודה).

סיווג משני: לא רלוונטי.

תחום פעולה עיקרי: 02 (חברה וכלכלה).

מוגש על ידי ראש הממשלה והשר לאזרחים ותיקים
ועל ידי שר התעשייה, המסחר והתעסוקה

כ"ד תשרי תשע"ג
10 אוקטובר 2012

היועצת המשפטית

חוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה ולוועדות השרים

נושא הצעת ההחלטה:

קידום תעסוקת מבוגרים בישראל.

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטי המשפטיים:

מוצע להקים ועדה לשילוב השתתפותם של אוכלוסיית המבוגרים בשוק העבודה שתפקידה יהיה להציע מתווה פעולה תוך בחינה של נושאים שונים המפורטים בהצעה להחלטה.

מוצע כי בראש הוועדה יעמדו מנכ"ל המשרד לאזרחים ותיקים והממונה על התעסוקה במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה וכי חברי הוועדה יקבעו במשותף על ידי השר לאזרחים ותיקים ושר התעשייה המסחר והתעסוקה.

ברור שמינוי חברי הוועדה יעשה בהתאם להנחיות היועץ המשפטי לממשלה בנושא מינויים.

כמו כן, יצוין כי נוכח הודעת ראש הממשלה על הקדמת הבחירות לכנסת התשע עשרה, מינוי חברי הוועדה ייעשה בכפוף להנחיות היועץ המשפטי לממשלה לנושא מינויים בתקופת בחירות. בנוסף, יישום המלצות הוועדה, ככל שיובאו בתקופת בחירות ייעשה אף הוא בשים לב להנחיות החלות על קבלת החלטות ויישום מדיניות בתקופת בחירות.

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרונם:

בשים לב לכל האמור לעיל, ההצעה להחלטה אינה מעוררת קשיים משפטיים.

עמדת היועצים המשפטיים של המשרדים שהשרים העומדים בראשם מגישים את ההצעה:

אנו מאשרים כי אין מניעה משפטית לאישור הצעת ההחלטה.

בברכה,

סורל הרלב, עו"ד

היועץ המשפטי - המשרד לאזרחים ותיקים

מיכאל אטלין, עו"ד

היועץ המשפטי - משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה